

RAUTALAMMIN KUNTA

RAUTALAMPI

	Di... K.ha	8.11.18	Liite nro 4
	K.vai...		

VUODEN 2018 TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN 2018-2021 LAADINTAOHJEET

Talousarvion laadinta etenee Rautalammin kunnassa seuraavan aikataulun mukaisesti:

Elo – syyskuu

- sisäiset erät 1.9.2017 mennessä
- investointien määräraha- ja tuloarvioesitykset tavoitteineen ja perusteluineen tekniselle toimelle lomakkeella 1.9.2017 mennessä
- osastot laativat ensimmäiset esitykset hallinto-osastolle ennen lautakuntakäsittelyä (teksti-, numero- ja palkkausosat) 15.9 mennessä
- valmistelu; luonnokset kokonaislaskelmineen (= tiedot järjestelmään vietyinä) 30.9.2017 mennessä, sisältäen TA- ja TS-esitykset kunnanhallitukselle
- Kunnanvaltuuston kuntastrategia 2030 ja tavoitteet ja päämäärät sekä talousarvioseminaari x.8.2017
- Johtoryhmän suunnittelupäivä 7.9.2017

Lokakuu

- valmistelua , tasapainotus

Marraskuu

- kunnanjohtajan esitys 3.11.2017 talousarvioksi 2018 ja taloussuunnitelmaksi 2018-2021
- kunnanhallituksen TA- ja TS-käsittely 13.11.2017
- kunnanhallituksen esitys yritys- ja elinkeinostrategiaksi 2025 ja kuntastrategiaksi 2030, 13.11.2017
- kunnanvaltuuston hyväksyy kuntastrategian 2030 ja yritys- ja elinkeinostrategian 2035, 27.11.2017

Joulukuu

- Kunnanvaltuusto hyväksyy , käyttötalous- ja investointiosat sekä taloussuunnitelman 2018-2021 12.12.2017

VISIO

Rautalampi on asukkaiden ja yrittäjien aktiivisella yhteistyöllä rakennettu ekologinen, vetovoimainen ja viihtyisä asuinkunta.

ARVOT, JOIDEN TAVOITTEENA ON JOHTAA KUNTALAISTEN HYVINVOINTIIN

Tasa-arvo, inhimillisyys, taloudellisuus, oikeudenmukaisuus, kestävä kehitys ja ympäristö.

Hyväksytty kuntastrategia 2020 on otettava kaikessa toiminnassa ja talouden suunnittelussa huomioon. Uusi kuntastrategia 2030 tullaan hyväksymään valtuustossa syyskuussa 2017.

Talousarvion laadinnan perusteita

Ohjeiden laadinnassa on huomioitu valtionvarainministeriön Kuntatieto-ohjelmaan kuuluvan JHS 199 Kuntien ja kuntayhtymien talousarvio- ja -suunnitelma suositus 2016. Suurimmat muutokset aiempaan 2011 julkaistuun suositukseen ovat: 1. kuntalain muutokset on huomioitu 2. on korostettu kuntastrategiaa, tavoitteita, seurantaa ja konserninäkökulmaa 3. investointitulojen muutos investointiosassa ja 4. kaavat on muutettu vastamaan tilinpäätöskaavoja. (<http://www.jhs-suositukset.fi/suomi/jhs199>)

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan (KuntaL 65.2 §), ts. **alibudjetointi ei ole säännösten mukaista.**

Taloussuunnitelman on oltava **tasapainossa tai ylijäämäinen** enintään neljän vuoden pituisena suunnittelukautena, jos talousarvion laatimisvuoden taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää.

MENOT

HALLINTOKUNNAT SAAVAT PALKKATIELISTAUKSET PALKKAHALLINNOSTA 10.8 MENNESSÄ. (Hallintokunnat syöttävät tiedon itse järjestelmään).

Palkkamenojen osalta varaudutaan enintään kesäkuun 2017 palkkasumma + **0,0 %:n** mukaiseen nousuun.

Muiden kuin palkkamenojen osalta nousua verrattuna 2017 talousarvioon ei saa olla ilman perusteltua syytä.

PALKANLASKENTA/TALOUSHALLINTO SYÖTTÄÄ KESKITETYSTI TALOUSHALLINTO-OHJELMAAN SIVUKULUPROSENTIT (Huom! Sivukulusummaa ei saa hallintokunnat käsin muuttaa!) :Palkkaperusteiseen JuEL - eläkemaksuun varataan 16,75% ja se budjetoidaan tehtävillä palkkojen suhteessa tilille 4101. Työnantajan JuEL-eläkemaksuun varataan määrärahat JuEL-palkkojen suhteessa kuntakohtaisesti määritellyn prosenttien mukaan: Rautalampi 16,75 % ja se budjetoidaan tilille 4101.

Eläkemenoperusteinen JuEL- maksu budjetoidaan **tilille 4102** kertomalla vuodelta 2017 perittävien eläkemenoperusteisten ennakkolaskujen yhteismäärä luvulla 1.01 (Kirjanpitoyksikkö toimittaa tästä maksusta laskelmat/luettelot toimintayksiköille)

Varhe-maksun (varhaiseläkemenoperusteinen maksu) määräytymisen osalta Rautalammin kunta on ns. keskiuuri työnantaja. Varhe-maksu muodostuu yhteisvastuullisesta osasta ja omien eläketapausten perusteella määräytyvästä osasta.

Yhteisvastuullisen Varhe-maksun osaan varataan määräraha, joka on **vastaa 2017 lukuja kerrottuna 1,13** ja se budjetoidaan **tilille 4103**. (Varhe-maksujen tarkennus tehdään taloushallinnossa loppuvuodesta 2017).(Huom! Viralliset luvut saadaan tammikuussa 2018).

Työnantajan muihin sosiaaliturvamaksuihin varataan : **sotu 1,08%(tili 4100), tapaturma 0,46%(tili 4106), työttömyys 2,48% (tili 4107)**. Varaus tehdään tilikohtaan **4150**.

TULOT

Asiakasmaksutulojen tulee perustua voimassa oleviin taksoihin. Taksat tulee tarkistaa ja saattaa ajan tasalle. Kukin hallintokunta budjetoit omat asiakasmaksutulonsa ja laskuttaa ne asiakkailta.

Investoinnit

Investointien **alaraja on 10.000 euroa** eli investointiosaan ei budjetoida hankkeita, joiden kustannukset alittavat 10.000 euroa. Mikäli tilivuoden aikana hanke jää alle em. rajan, tulee huolehtia talousarviomuutoksesta määrärahojen siirtämiseksi käyttötalousosaan samoin kuin toteutuneen käytön oikaisusta.

Tulee myös huomioida, että **tätäkin suuremmat yksittäiset kunnossapitotyöt kuuluvat käyttötalouteen**. Vain peruskorjaukset ja uuden rakentaminen ovat investointiosaan kuuluvia. (Kunnossapito = korjaaminen alkuperäiseen kuntoon; Peruskorjaus = korjaaminen olennaisesti alkuperäistä parempaan kuntoon).

Talousarvion rakenne ja sisältö

Johdanto ja yleisperustelut

Käyttötalousosa

Investointiosa

Tuloslaskelma- ja rahoitusosat

Liikelaitoksen talousarvio(vesihuolto)

Johdanto ja yleisperustelut

Yleisperustelut sisältävät taloussuunnitelmien yleiset perusteet kansantalouden, kuntatalouden sekä alueellisen ja oman kunnan kehityksen näkökulmista tarkasteltuna. Esim. kuntia koskeva uusi lainsäädäntö tai tiedossa olevat lainsäädäntömuutokset on tuotava esiin yleisperusteluissa.

Kuntastrategia ja palvelusuunnitelmat ovat talousarvion ja -suunnitelman keskeisiä perusteita. Kuntastrategia (visio, arvot, eettiset periaatteet ja strategiset tavoitteet) esitetään alussa.

Toimialakohtaiset (tehtäväaluekohtaiset) palvelusuunnitelmat konkretisoivat ja tarkentavat kuntastrategian palvelujen kehittämistä koskevia linjauksia ja niillä pyritään turvaamaan palvelujen saatavuus ja riittävä palvelutaso. **Toimialakohtaiset palvelusuunnitelmat esitetään koottuna toimialan käyttötalousosan alussa ja tarkemmin kunkin sitovan tason käyttötalousosan alussa.**

Yleisperusteluissa asetetaan myös konsernijohtoa ja tytäryhteisöedustajia koskevat tavoitteet.

Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa asetetaan palvelutavoitteet ja budjetoidaan niiden järjestämisen vaatimat menot ja tulot.

Kunnanvaltuusto hyväksyy määrärahat toimielintasolla ja antaa kunnanhallitukselle tehtäväksi päättää määrärahoista tehtävätasolla. Kunnanhallitus määrittelee täytäntöönpano-ohjeissa lautakuntien ja viranhaltijoiden päätäntävällän määrärahojen edelleen jaossa.

Talousarvokirjassa esitetään käyttötalousosassa sitovalla tasolla palvelusuunnitelma, vastuuhenkilö, sitovat tavoitteet ja sitovat menomäärärahat ja – tuloarviot (**bruttositovuus**) sekä perustelut ja tunnusluvut.

Vastuuhenkilö (*tilivelvollinen*)

Sitovuustasoittain ilmoitetaan henkilö, joka vastaa **sitovuustason** toiminnasta ja **taloudesta** (sis. mm. talouden seurannan, talousarvion noudattamisesta vastaamisen sekä raportoinnin kunnanhallitukselle ja -valtuustolle).

Tavoitteet

Tavoitteita asetetaan 2 – 3 kappaletta ja niiden tulee olla kunnan toiminnan kannalta keskeisiä, realistisia, konkreettisia ja mitattavia. Tavoite on päämäärä, sillä kuvataan tulos, joka saavutetaan toimintaa varten annetuilla määrärahoilla talousarviovuoden aikana. Resurssit ovat keinoja tavoitteeseen pääsemiseksi. Määräraha tai siinä pysyminen tai lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen eivät ole kuntalain tarkoittamia tavoitteita.

Tavoitteiden on **katettava tehtävälueen perustehtävät**, oltava **toteutettavissa** niihin **osoitetuilla voimavaroilla sekä oltava sellaisia, että organisaatio voi niihin omilla toimenpiteillä vaikuttaa**. Toiminnallisilla tavoitteilla ohjataan toimintaprosessia ja niitä käytetään käyttötalous- ja investointiosissa. Taloudellisilla tavoitteilla ohjataan kunnan tulo- ja pääomarahoitusta sekä resurssien jakoa.

Tavoitteiden on oltava laadullisesti tai määrällisesti mitattavia.

Selvitykset ym. perustelut

Perusteluita sisällytetään talousarvioon vain erityisen olennaisesta päättäjille kerrottavasta informaatiosta. Perusteluissa selvitetään palvelutarpeisiin, tavoitteiden asettamiseen ja niiden saavuttamiseen liittyviä haasteita ja epävarmuustekijöitä sekä tehdään selkoa toiminnan painopisteistä ja kehittämistarpeista sekä arvioidaan voimavarojen riittävyttä.

Tunnusluvut

Olellisesti toimintaa kuvaavia tunnuslukuja ilmoitetaan korkeintaan kolme.

Investointiosa

Investointiosassa budjetoidaan pitkävaikutteisten tuotantovälineiden hankinta, rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti. **Investoinneille asetetaan myös tavoitteet**, jotka voivat olla rahamääräisessä mitassa tai investointitavoitteen suunniteltu toteutumisajankohta määrätään. Hankekohtaisissa tavoitemäärityksissä selvitetään onko kyse uus-, laajennus- vai korvausinvestoinnista. **Lisäksi selvitetään tavoitellaanko investoinnilla palvelutuotannon määrän lisäystä, palvelukyvyn parantamista vai tuotannon tehostamista**. Investointiosasta tulee käydä ilmi, mitkä hanketavoitteet ovat valtuustoon nähden sitovia. Toimialat tekevät investointien **määräraha- ja tuloarvioesitykset lomakkeella tavoitteen** tekniselle toimelle viimeistään **1.9. mennessä**.(Lomakkeella!)

Investointiosa jakaantuu toimialoittain hankeryhmiin ja edelleen hankkeisiin.

Hankeryhmätaso on valtuustoon nähden sitova. Hankeryhmiä ovat pysyvien vastaavien taseryhmät *aineettomat oikeudet, muut pitkävaikutteiset menot, maa- ja vesialueet, rakennukset, kiinteät rakenteet ja laitteet, koneet ja kalusto, muut aineelliset hyödykkeet sekä osakkeet ja osuudet*.

Investointiosassa esitetään myös taloussuunnitelmavuosien 2019 – 2020 hankkeet.

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin. Tuloslaskelmaosan yhteydessä esitetään tulorahoituksen riittävyyttä koskevat tavoitteet ja niiden saavuttamista mittaavat tunnusluvut.

Kokonaistaloussuunnitelma, joissa on huomioitu kunta ja vesihuoltolaitos, laaditaan suosituksen mukaisesti. Sisäisten erien tulee täsmätä ja ne eliminoidaan em. laskelmia laadittaessa.

Rahoitusosa

Rahoitusosassa esitetään yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö ja se laaditaan vähennyslaskukaavan muodossa. Välisummana esitetään *Toiminnan ja investointien rahavirta*.

Rahoitusosan yhteydessä esitetään toiminnan ja investointien rahoitusta koskevat tavoitteet ja niiden saavuttamista mittaavat tunnusluvut.

Taloussuunnitelmavuodet 2018 - 2021

Taloussuunnitelma käsittää vuodet 2018 - 2021. Taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi on laissa erikseen mainittu talousarvio, jonka sitovuus on oikeudellisesti vahvempi kuin taloussuunnitelman 2019 – 2021.

Taloussuunnitelmavuosien 2018 - 2019 määrärahat esitetään talousarviossa tuloslaskelma-, rahoituslaskelma- ja investointiosissa huomioiden merkittävät toiminnalliset muutokset perusteluineen sekä kustannustason muutokset. Taloussuunnitelma on kunnan viranomaisia ja viranhaltijoita toiminnallisesti velvoittava asiakirja.

Talousarvion tekninen tekeminen

Talousarvioita varten taloushallinto siirtää 10.8.2017 mennessä taloussuunnitteluohjelmaan kesäkuun lopun tilanteen budjetin toteutumisesta. Taulukoihin ja suunnittelujärjestelmään syötetään yksikkö- eli kustannuspaikka- ja tilitasolla (käyttösuunnitelmataso) talousarviosummat **euron tarkkuudella**.

Yksiköille **ilmoitettuja summia sisäisistä eristä** (esim. sisäiset vuokrat, taloushallinto, siivouspalvelu jne) ja **poistojen summia ei saa muuttaa**, vaan ne **varataan ilmoitetun mukaisesti**, koska sisäisten erien tulee täsmätä myös talousarviossa (= sisäiset menot ja tulot oltava saman suuruiset).

Palkkoihin määrärahat lasketaan korottamalla kesäkuun 2017 palkkasummaa 0,0%:lla. Palkat ja henkilöstösivukulut lasketaan edellä annettujen ohjeiden mukaisesti. Palkkahallinto tuottaa yksiköittäin ja henkilöittäin palkkamäärärahoja varten laskelmat käyttäen pohjana kesäkuun 2017 palkkatasoa.

ESIMERKKI KÄYTTÖTALOUSOSAN SITOVAN TASON ESITTÄMISESTÄ TALOUSARVIOSSA

Varhaiskasvatus Palvelusuunnitelma

Vastuuhenkilö/-henkilöt:

Sitovat tavoitteet

- 1.
- 2.
- 3.

Määräraha-aulukko sitovalla tasolla – **esim.:**

	TP 2016	TA 2017	TA 2018
Varhaiskasvatus			
TULOT (ulkoiset)			
MENOT (ulkoiset)			
TOIMINTAKATE (ulkoiset)			
jne.			

Perustelut

Erityiset selvitystä kaipaavat asiat

Tunnusluvut

Tunnusluvut esitetään taulukkona useammalta vuodelta.

	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TA 2018
Päiväkotihoidossa olevien lasten lkm					
Perhepäivähoidossa olevien lasten lkm					
Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä päiväkodeissa kpl/ %					
Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä perhepäivähoidossa kpl/ %					
Osallistujia avoimen varhaiskasvatuksen piirissä					
Lasten kotihoidontuen saajien lkm					
Kunnassa olevat 0-6 v. lapset					

Raportointi kolmannesvuosittain

Varhaiskasvatus

Palvelusuunnitelma

Vastuuhenkilö/-henkilöt:

Sitovat tavoitteet:

- 1.
- 2.
- 3.

Toteutuma 1-4 kk:

- 1.
- 2.
- 3.

Määräraha- ja tulo- ja menotaulukko sitovalla tasolla:

	TP 2016	TP 2017	TA 2018	Tot 1-4 kk/2018
Varhaiskasvatus				
TULOT (ulkoiset)				
MENOT (ulkoiset)				
TOIMINTAKATE (ulk.)				
jne.				

Toteutuksessa voidaan esittää myös perustelut.

Tunnusluvut:

Tunnusluvut esitetään taulukkona useammalta vuodelta.

	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TA 2018	Tot 1-4 kk/2018
Päiväkotihoidossa olevien lasten lkm						
Perhepäivähoidossa olevien lasten lkm						
Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä päiväkodeissa kpl/ %						
Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä perhepäivähoidossa kpl/ %						
Osallistujia avoimen varhaiskasvatuksen piirissä						
Lasten kotihoidontuen saajien lkm						
Kunnassa olevat 0-6 v. lapset						

